

MIRK SZIDÓNIA-KATA – OLÁH-GÁL ELVIRA

Lujzikalagori hétköznapiak

Szép új házak sorakoznak Kalagor bejáratánál, egész Slakónegyed, modern külsejű, de lakatlan házakkal. Egy autóbuszra várakozó idősebb katrincás asszonyt szólítunk meg, és kérdezzük a házak lakóiról. Meséli, hogy ő maga is a fia házában volt, mert újabb bútorokat szállítottak és ő vette át. A család Olaszországban dolgozik, „Itáliában”, ahogy fogalmazz, aztán itthon építettek házat, hogy hátha majd hazajönnek. Több száz fiatal családról van szó, megannyi hiányzó fiatal a faluban.

A falu központjában, a nagy templom előtt kis üzletbe lép be az idegen, ez a szerényebb, de húst is mérnek itt. Mészárszék – mondja a tulajdonos, Kozsán János, aki a Magyarországon meghirdetett családi vállalkozások pályázatára, segítséggel, benyújtotta az igénylést. Egy nagyobb hűtőszekrény sokat segítene a kis üzletben, amelynek tőkét Olaszországban szereztek meg. Boldogulni otthon szeretne – magyarázza. A gyermekek a magyar iskolában járnak, órák után. Hogy mi lesz a jövőjük? Nehéz ma megmondani, de a magyar jövő képe nagyon halványan ígérkezik a kalagori hétköznapiakból ítélve.

Csernik Antal portáján lampionfüzerek és virágok díszítik az udvart. Nagy nap volt a vasárnap, hiszen elsőáldozók voltak Bákóban az unokák, akik Olaszországból jöttek haza erre az alkalomra. Büszkén mutatják az Olaszországban dolgozó családtagok az okos telefonok videofelvételeit a nagy esemény mozzanatairól, az aranyos díszítésű fehér ruhába öltözött lányok-fiúk templomba vonulását, áldozását. Rómában dolgoznak a Csernik család lányai, de gyakran jönnek haza, hiszen Bákóból repülő jár. A korszerű igényeket kielégítő berendezések láttán az az érzés keríti hatalmába a szemlélőt, mintha nem is egy moldvai faluban járna.

A mosogatógéptől a legmodernebb házi moziig, mindent megtalálni. Csernik Antal és Maric néni azonban a múltban él. Anti bácsi szívesen mesél a falu eredetéről, a Mária-kegyszobor Csíksomlyóra menekítéséről, mert ők úgy tudják, hogy falu régi részéből, Barátosról menekítették a tatárok elől Somlyóra. Barátos neve a barátok, szerzetesek létere utal, aztán a falu újabb részét oláhosan már csak Kalugyerenek, Kalugarának nevezték. Édesapja Fikó Mihállyal együtt lépett az egykori magyar deákok örökébe, de feladatkörük már igen szűkre szabott volt, hiszen csak a búcsújárásokra és a virrasztókra szorítkozott.

Pal Iosiv Marian plébános idejében épült az új templom, oda is van eltemetve a páter, aki végérvényesen eltiltotta a magyar szót. A második világháború idején híre járt, vagy híret hozták, hogy „minden nemzet kell visszamenjen oda, ahol van az országa – a németek Németországba, a magyarok Magyarországra. Mondták, hogy Lábnyikból is sokan mentek. S akkor a pap csányta, hogy vegyenek vért, s bizonyossá, mük románok vagyunk, nem vagyunk magyarok. S így a pap mentette meg a falut, pedig nem tudtunk románul, a fehérnépek, hogy nem mentek sem katonának, sem iskolába, nem értettek egy szót es” – emlékszik vissza a különös történetre Csernik Anti bácsi. A furcsa propaganda része

volt annak terjesztése is, hogy miként telepítették Bácskába, majd onnan Magyarországra a kimenekült magyarokat. „Voltak olyanok, hogy hat hónapig mentek Magyarországra, szekerekkel, vót, hogy ott szültek, vagy meghalt a buba” – egészíti ki Mária néni. A magyar szó tisztelete megmaradt a Csernik családban. A *Jó illatú rózsakert. Reggeli és estéli imádságok* könyvet, vagy éppen a protestáns Kecskeméti Zsigmondnak *Prédikációkból álló kateketikáját* 1793-ból ma is őrzik. A *Cantionale Catholicum* is megvolt az öreg deáknak, de ma nem tudni a hollétéről. Maric nénit arról a nagy lépésről kérdeztük, amikor Csíkszeredába kihozta a József Attila iskolába magyarul tanulni a gyermekeket. Ők nem tanulhattak magyarul, Antal bácsi csak apjától tanult magyar olvasást, Mária néni még az első osztályban magyarul tanulhatott a Magyar Népi Szövetség iskolájában. Miután ő volt az, aki megértette a magyar szó fontosságáról beszélő székelyföldi hívó szót, ő kísérte a harminc főnyi gyermeket, köztük két lányát is, hogy magyar betűvetést tanuljanak. Félve engedték a szülők – emlékszik vissza Gábor Felicia édesanyja is, de a ma már Magyarországon élő írónő erős akaratával nem tudott szembeszállni. Felicsi édesanyja egyedül él házában, és örömét igen szép és gazdag termést hozó veteményeskertjében találja, ahol mindent találni, a cseresznyétől, a zöldségeken át a dióig.

Hasonló emlékei vannak Salamon Péter bácsinak is, néhai Salamon Adrián édesapjának, aki úgy emlékszik, Adrián tudta nélkül ment el Magyarországra, egyetemre. 2005-ben tért haza családjával Bákóba, s talán a legnehezebb időkben vállalta a Moldvai Csángómagyarok Szövetségének vezetését. Ma már csak emléke él, rá emlékeztet a szülői ház kertjében a sok fenyő és különleges fa, amelyeket ő maga ültetett, és amit nagyon szeretnek az unokák.

A kalagoriak számon tartják és büszkéek arra, hogy falujuk több papot is adott az egyháznak. Ha jól összeszámolják, közel 80-at tudnának felsorolni. Az idősebbek külön kiemelik azokat, akik magyar nyelven szolgálják, szolgálták az Urat. Néhányuk számunkra sem ismeretlenek. Salamon

Antal (1934–2014) egykori kosteleki plébánost Márton Áron püspök 1946-ban „ingyenes tanulóként” vette fel a székelyudvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumba, és aki „a következő évben magával hozta Horváth Antalt.” Horváth Antal későbbi kanonokot (1932–1996) is Márton Áron szentelte pappá Gyulafehérváron. Folyamatosan tartotta a kapcsolatot, nemcsak szülőfalujának, hanem más csángó falvaknak közösségeivel is. Mesélik, hogy egyik alkalommal, amikor részt vett itt egy szentmisén, a mise után néhányan rosszindulatúan megjegyezték: mit keres itt a „preotul ungur”. Erre ő nyugodtan csak annyit válaszolt, hogy én megmaradtam abban a hitben és abban a nyelvben, amit édesanyámtól, őseimtől kaptam örökre. Évtizedeken keresztül kutatta a csángók történelmét, csíkszentdomokosi plébánosként saját költségén jelentette meg könyvét, amelyben fontos, forrásértékű dokumentumokat tett közzé román nyelvre lefordítva.¹

De sorolják tovább: Pál Antal Korondon szolgál, Varga György Csíkszentsimonban, Veres Stelián a kolozsvári Szent Mihály-templom segédlelkésze.

Felkerestük Salamon Mihály bácsit, Salamon József gyimesbükki plébános édesapját, aki elmesélte, hogyan is sikerült fiát kivinnie Kézdivásárhelyre, ahonnan később Gyulafehérvárra került. Mihály bácsi egyedül él, szívesen mesél nekünk arról is, hogyan került egy régi, magyar feliratú kereszt helyére az a Mária-szobor, mely a csíksomlyói szobornak a másolata, és amelyet ő faragtatott, ő állíttatott fel az útkereszteződésben, közel a portájához. Fia a fél évszázada

Bákó megyéhez csatolt település római katolikus magyarságát szolgálja, nemrég vaskos kötetbe gyűjtötte össze egyházközsége múltjának és jelenének dokumentumait.²

Palkó Ágoston, marosjárai plébános szülei éppen a márnapi Szent Antal-búcsúra készülődtek ottjártunkkor.

Vornicu Cristinel Vajdahunyadon szolgál. Ismerős számkra ő is, hiszen 2003-ban, másodéves teológusként, folyóiratunk pályázatán első díjat nyert.

„Mindig a pap közelében szerettem lenni, így tehát harmadik osztályos koromtól ministráns voltam. Akárhányszor az iskolában vagy a sekrestyében voltam, félelem volt bennem azért, hogy magyarul beszéljek, hogy ne legyen gondom, és így bizonyos szempontból szégyelltem is beszélni mindazok után, amiket nekem mondtak: »Romániában élünk, és itt csak románul beszélnek!« Egy nyári napon, amikor szoktak menni körmenetre Gercre (az én falumban van három domb, és mindegyikben egy kápolna), el voltam engedve az iskolából, hogy én is mehessenek, de mivel nagyon meleg idő volt, feladtam, hogy elmenjek. Így egy szentmisére maradtam, amelyet a templomban végeztek. Ministráltam, és a felajánlás után, mikor az illető pap felém fordult, hogy megmossa a kezeit, hallottam, egy imát mond sutto-gva, amelyre hegyeztem a fületem: »Moss meg engem, Istenem, és vétkemtől tisztíts meg engem.« Amikor hazaértem, a szüleimnek elmeséltem a történeteket, és ők azt mondták,

hogy az illető pap a mi falunkból való, és Erdélyben tesz szolgálatot, ahol magyarul miséznek.

Évek múltával tudtam meg, hogy ez a pap akkor tudott, illetve kapott engedélyt misézni, amikor majdnem az egész falu a körmeneten volt. Az volt az első alkalom, amikor misézni láttam a templomban; mindazonáltal hogy akaratoskodással kérte az engedélyt, hogy magyarul misézhesen, a plébános visszautasította, hogy szentmisét mutasson be nála, sőt így nyilatkozott: »Amíg én itt leszek plébános, te többet nem fogod végezni a szentmisét itt, ebben a templomban.« És valóban így volt.

Másodszor, mikor láttam a papot, akit Solomon Józsefnek hívnak, koncelebrált más papokkal együtt, és pedig magyarul prédikált a kollégám, Palkó Ágoston primiciáján, hétfőn reggel, amikor a plébános engedélyt adott magyarul misézni. Ágoston követni való példám volt, sok érdekes dolgra megtanított és ellátott tanáccsal.”

Reménykedhetünk, hogy lesznek továbbra is olyanok, akik ezeknek az embereknek a nyomdokába lépnek, és igazi értelmiségiként szolgálják népüket.

1. Horváth Antal: *Strămoșii catolicilor din Moldova. Documente istorice 1227-1702.* [A moldvai katolikusok ősei. Történelmi dokumentumok 1227-1702.] Sepsiszentgyörgy, 1994.

2. Salamon József: *Gyimes.* Magánkiadás. Csíkszereda, 2014.

MIRK SZIDÓNIA-KATA

„Így váltam kalagori csángóvá”

Az egykori öregdeák, Kocsánga János háza ad otthont a lujzikalagori magyar iskolának. Ő volt az utolsó magyar „dgyiák” a faluban, az unokáitól bérli a házat az MCSMSZ, egyik szobában van a tanterem, a másikban lakik a magyartanár, Petres László.

– *Hogyan kerültél Moldvába, pontosabban mi készítetett arra, hogy ide gyere tanítani?*

– Kolozsváron végeztem filozófia szakon, majd az alapképzés után beiratkoztam a mesterire. Csíkszeredában tanítottam másfél évet a katonaság után, aztán jelentkeztem a doktori iskolába. Miközben végeztem a doktori képzést, szeminarizáltam az egyetemen ÖT évig, ezalatt tudatosult bennem, hogy egyetemi karriert nem akarok építeni, s váltottam: ismertem néhány embert, akik már itt tanítottak Moldvában, s felkerestem Hegyeli Attilát, hogy vállalnék egy évre tanítást.

– *Mit tudtál a moldvai csángókról, jártál-e Moldvában, mielőtt idekerültél volna?*

– A csángók ismeretét egyrészt otthonról hoztam. Nagymamám sokat mesélt róluk, a csíksomlyói búcsúban nagyon szeretett hozzájuk szegődni és velük énekelni, mert szerette, ahogy énekeltek és amit énekeltek. Érdekes módon később Külsőrekecsinben találtam rá az egyik énekre, amit nagymamámtól hallottam. Dobos Rózsa nénivel énekeltek el egy csípős decemberi estén. Másrészt pedig voltak csángók a falumban, Újtsunádon. A 80-as években költöztek oda, főleg Gyimesből jöttek pásztorkodni, de a szomszédos Gajdár faluból is költözött oda egy család (szintén pásztorkodni), a lányuk a húgomnak volt osztálytársa. Már gimnazista koromban érdekelt, hogy mi is van Moldvában, hogyan is kerültek, telepedtek le a magyarok, s elég korán kezdtem utánaolvasni, hol, milyen falvakban élnek, de csak egyetemista koromban jutottam ki hozzájuk.